

ȘTEFAN CEL MARE ȘI BUCUREȘTII. URME PESTE VREME

Aristide ȘTEFĂNESCU

Încă din secolul al XV-lea, Țara Românească își organizase un sistem de apărare împotriva năvălitorilor străini. Bazat pe cetăți și puncte întărite, de-a lungul Dunării, în Carpați sau în câmpie. Așa cum o dovedesc vestigiile păstrate până la noi, aici a fost cunoscut de timpuriu unul din principiile strategiei medie-vale, al împletirii condițiilor oferite de teritoriul țării, de relieful său variat, cu ingenioase amenajări ale specialiștilor. Unele dintre ele, beneficiind de protecția munților stâncoși și a pădurilor își dovediseră, în timp caracterul inexpugnabil. În secolul al XV-lea așa trebuie să fi fost fortificațiile de la Poienari (Argeș), Câmpulung, Argeș sau altele, supraveghind vechi drumuri de sens de-a lungul râurilor sau prin cunoscute locuri de trecere peste munți, pentru turme, oameni și bunuri.

Cercetările arheologice desfășurate în urmă cu câteva decenii¹, au relevat faptul că și la București, în mijlocul Câmpiei Române, la Curtea Veche, au funcționat, s-au suprapus și s-au dezvoltat, încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea o serie de fortificații zidite, întărite cu șanțuri și valuri de pământ, de dimensiuni permanente extinse.

Până în vremea lui Vlad Voievod Țepeș, urmele arheologice atestă că, la început, aici, pe malul nordic al Dâmboviței, aproape de confluența pârâului Bucureștioara cu Dâmbovița, acolo unde o parte din cercetători intuiesc zona centrului vechi, a nucleului, însuși orașului București, în secolul al XIV-lea s-a zidit, din cărămidă, o cetățuie cu o suprafață de circa 160 m.p.². Este greu de imaginat

cum va fi arătat această cetățuie de câmpie. Foarte probabil, avea înfățișarea unui turn trapezoidal. Cetățuia era înconjurată de un șanț adânc de circa 6 m, măsurând 1,50 - 2,20 m lățime la partea de jos.

Imaginea cetății Bucureștilor, menționată la 20 septembrie 1459, era deosebită de ceea ce arătau cetățile, durate din blocuri de piatră sau cele de pe văile râurilor cu bolovani de râu.

Continuând o tradiție mai veche, prima cetățuie a Bucureștilor se potrivea mai degrabă cu posibilitățile unui pârcaș al locurilor, rezistând în înfățișarea ei primară și după ce deveni reședința domnească și releu de legătura între cetatea de la Dunăre, a Giurgiului, și celelalte puncte de interes militar din zona munților împăduriți.

Rolul său militar a fost surprins în creșterea sa. În 1458, Vlad Țepeș scria brașovenilor cerându-le meșteri pricepuți în zidirea cetăților din piatră, pentru ca la 10 august 1460 același domnitor să expedieze scrisori „ex castro fluvii Domboviche“. Putem concluziona că în 1458 - 1459, Vlad Țepeș și-a stabilit reședința construind o curte domnească din piatră de râu, apărată cu întărituri din pământ și lemn, specifice câmpiei, dar și de văile (văioagele), râulețele și smâncurile ce permiteau accesul numai prin anumite puncte, mai ușor de controlat și de apărat, cu o garnizoană nu prea mare. Cum presiunea otomană era în creștere, intențiile sultanului Mahomed al II-lea Fatâh, în direcția Dunării fiind clar manifestate, cetății, cum era cea de pe Dâmbovița, de la București, puteau furniza grupuri, hotărâte, care să hărțuiască oștirile invadatoare, pe drumul lor ce străbătea Câmpia Română.

1. Lucrările de cercetare au fost coordonate de Dr. Panait I. Panait; din colectivul de cercetători am avut plăcerea să fac parte și eu.

2. Dumitru Almaș, Panait I. Panait, *Curtea Veche din București*, Ed. pentru turism, București, 1974, p. 13.

3. Nicolae Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, Ed. pentru Literatură, 1966, p. 57 - 59.

4. *Ibidem*, p. 59.

5. G. I. Ionescu - Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 24.

6. Dumitru Almaș, Panait I. Panait, *Op. cit.*, București, 1974, p. 14.

7. *Ibidem*.

8. Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 119.

9. G. I. Ionescu - Gion, *Op. cit.*, p. 25.

Aceasta era să fie reședința lui Vlad Țepeș, în faza anterioară lucrărilor întreprinse de viteazul domnitor al Țării Românești, pe care probabil că Ștefan cel Mare, al Moldovei, o cunoscuse în peregrinările sale prin Muntenia, din timpul lui Petru Aron, cu care prilej se și cimentase o prietenie bazată pe comunitatea ideilor politice între Vlad Țepeș și tânărul Ștefan³ din 1457.

Ajuns domn al Moldovei, prin sângele său, scoborător din Alexandru cel Bun⁴, Ștefan cel Mare a preluat și inițiativa apărării pământului strămoșilor săi. Este greu să apreciem astăzi ce rol atribuia el alianței cu Țara Românească în cadrul politicii sale. Cert este că din mulțimea vitejilor cunoscut pe la București, cel ce-i inspira cea mai multă încredere era Vlad Țepeș. Dar acesta, prietenul, ocrotitorul, „părintele“ muntean se confrunta cu multiple adversități. Și firea aspră a voievodului valah i-a adus acestuia adversități, chiar și din partea lui Matei Corvin, care putea fi un staticom sprijinitor în conflictul său ireconciliabil cu forțele otomane.

Vigoarea cu care Vlad Țepeș a ripostat campaniei otomane din 1462 nu putea rămâne fără urmări asupra pământului românesc. S-ar părea că politica domnului muntean lăsa să se întrevadă efecte asupra cetăților moldovene de la Dunăre. Și astfel, un conflict moldo-muntean mocnea și pe problemele intereselor divergente asupra cetăților dunărene.

În aprilie 1462, sultanul a concentrat o importantă forță militară pentru campania peste Dunăre. Lipsa de unitate a creștinilor, ezitări ale Transilvaniei, unele întâzieri convenite să-i clarifice lui Ștefan cel Mare intențiile politice ale diverșilor pretendenți au făcut ca raportul de forțe să se deplaseze. Stăpânirea cetății Chiliei, aducătoare de importante venituri a strecurat neîncrederea între mai vechii aliați, Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș.

În lipsa lui Vlad Țepeș, fratele său Radu cel Frumos, omul turcilor, reușise să găsească sprijinitori în chiar țara părinților săi, care l-au și împins spre tronul domnesc. Se părea că toată lumea acceptă noua rocadă din tronul valah și anul 1463 a adus în Țara Românească pacea păguboasă a țării închinată. Or, Imperiul Otoman, prin recunoașterea sa, numea domnii Țării Românești dintre cei ce făceau legământ de supunere.

Ajuns la tronul Țării Românești, Radu Vodă cel Frumos domnea cu voința sultanului Mahomed II⁵. Încu-rajat de acceptul sultanului, Radu cel Frumos s-a semețit, întreprinzând raiduri în Moldova lui Ștefan. A ajuns, în martie 1471, până aproape de Bacău. În anii următori, se părea că Imperiul Otoman avea mari probleme militare în Asia Mică. La 8 noiembrie 1473, domnul Moldovei, cu oștenii săi, se afla la Milcov. Era clar că intenționa să-l scoată din domnie pe Radu cel Frumos și să așeze în locu-i un domn cu care Ștefan să poată conlucra împotriva otomanilor. Radu cel Frumos putea ști că este vizat direct. În 18 noiembrie, cele două armate românești s-au izbit, la trecerea unui vad. Înfrânt, Radu cel Frumos a încercat să se retragă în cetatea Bucureștilor⁶, numită, de Oligierd Gorka⁷, „cetatea de scaun Dâmbovița“. Aici, oastea lui Ștefan „l-a asediat cu tărie“. În timpul nopții de 23 spre 24 noiembrie 1473, „Radu vodă a fugit din castel“. Se zice că s-a strecurat, mai întâi, în pădurile apropiate ale Cotrocenilor și apoi a apucat drumul Giurgiului⁸.

„La 24 noiembrie, Ștefan Vodă a dobândit cetatea Dâmbovița, și a intrat într-însa, și a luat pe Doamna Radului Vodă și pe fiică-sa Voichița, și a luat-o sieși Doamnă, și toată averea lui și hainele lui cele scumpe și toate steagurile lui, și acolo s-a veselit trei zile, și s-a întors la Suceava, și a lăsat pe Laiot - Basarabă domn în Țara Muntenească“⁹. La asediu se vor fi folosit și tunurile vremii.

Laiotă - Basarab și-a avut ca reședință Bucureștii, cetatea fiind curând reparată, zidurile sale fiind întărite.

Așa cum s-a putut observa în cursul cercetărilor arheologice din anii 1967 - 1974, în partea de nord-est a palatului a fost identificată o porțiune a zidului exterior al cetății ce pare refăcut la o distanță nu prea mare, în timp, de momentul construcțiilor ample din 1458 - 1459. Acesta pare a fi, mai degrabă, o reparație petrecută la scurt timp după construcție. Reținem că între materialele de construcție, asemănătoare celor folosite în 1458 - 1459, se întâlnesc și fragmente de cărămizi, tehnica de realizare a zidului refăcut apropiindu-se de tehnica secolului al XVI-lea. Opinia specialiștilor, cu privire la analiza acestei porțiuni de zid (traveea IV, zidul de nord), deasupra căreia s-au așternut apoi lucrările palatului din cel de-al XVI-lea veac, a fost că ea reprezintă o reparație făcută de Laiotă - Basarab, asupra zidurilor cetății Bucureștii, afectată de asediul lui Ștefan cel Mare.

Împrejurările l-au silit pe Ștefan Vodă cel Mare să mai atace odată cetatea Bucureștilor, la 11 noiembrie 1476, dorind, de această dată, să-l impună pe tronul Țării Românești pe Vlad Țepeș, împotriva lui Laiotă - Basarab, devenit prieten al turcilor otomani. Asediul asupra Bucureștilor a durat două săptămâni, timp în care s-au dus lupte aprige¹⁰. Noua confruntare a readus pe tronul valah pe Vlad Țepeș,

într-o domnie efemeră. După numai câteva săptămâni de domnie, Vlad Țepeș căzu, răpus de un complot boieresc. La tron revine, vârstnicul Laiotă - Basarab. Domnia acestuia, începută la sfârșitul lui 1476, avea să dureze până pe la 1482. În 1477, în lupta pentru tron a intervenit și Basarab cel Tânăr - Țepeluș (1477-1482). Și acesta și-a pus amprenta asupra complexului de construcții de la Curtea Veche din București, numit uneori și „cetatea nouă de scaun București“.

Cetatea aceasta, măsurând peste 900 m.p., avea aspectul unei construcții înconjurată de pivnițe încăpătoare, păstrând la mijloc o curte interioară. Aici avea să se consume aproape întreaga domnie a lui Vlad Vodă Călugărul (1482 - 1485), prezumtivul fiu al ctitorului de la 1458 - 1459. Și istoria locului avea să cunoască mulțime de alți iluștri sau mai puțin iluștri ctitori.

Cronica a consemnat prezența lui Ștefan cel Mare la București. Era la acea vreme acest oraș capabil să coaguleze în jurul său forțele unui neam întreg? Aceasta rămâne întrebarea din genericul unui film, din care s-au păstrat câteva imagini estompate de curgerea timpului. Păstrează bătrânele ziduri, amintirea domnitorului moldovean? Cert este că ele singure l-au văzut cu adevărat în meteoricele lui prezențe pe Dâmbovița, fiind singurii martori ai unor momente istorice remarcabile.

RÉSUMÉ

Quand les archéologues ont étudié la vieille citée de Bucarest, la muraille en pierre qui date de la période de Vlad L'Empaleur ils ont découvert une partie qui a été refaite dans la période de Laiotă Basarab (1473 - 1476). Avec cette découverte et les informations de la chronique on peut affirmer que cette partie de la muraille a été l'effet d'une attaque de

l'Etienne le Grand sur le 23/24 novembre 1473 a Bucarest, l'attaque qui a été contre le Prince de la Valachie Radu cel Frumos (le Beau) (1462 - 1474).

Donc, les observations archéologiques ont constitué un témoignage objectif qui confirme la présence de l'Etienne le Grand a Bucarest dans les années 1473 et 1476.

10. G. I. Ionescu - Gion, *Op. cit.*, p. 26.